

<https://interscience.uz/>

ISSN 2181-1709 (P)

ISSN 2181-1717 (E)

SJIF: 3,546 (2020)

2022/№ 9

**ТАЪЛИМ ВА
ИННОВАЦИОН
ТАДҚИҚОТЛАР**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

ТАЪЛИМ ВА ИННОВАЦИОН ТАДҚИҚОТЛАР
ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH

№ 9, 2022
сентябрь

Муассис: Бухоро давлат университети Фан ва таълим МЧЖ Бош муҳаррир: Маъмуров Баҳодир Бахшуллаевич Жамоатчилик кенгаши раиси: Хамидов Обиджон Хафизович, Бухоро давлат университети ректори Таҳририят кенгаши раиси: Махмудов Мэлс Ҳасанович Масъул котиб: Акрамова Гулбаҳор Ренатовна Техник муҳаррир: Давронов Исмоил Эргашевич Таҳририят манзили: Бухоро шаҳар, Қ.Муртазоев кўчаси, 16-уй Телефон: +998(90)744-00-22 E-mail: eirjurnal2020@gmail.com Журналнинг электрон сайти: www.interscience.uz Журнал ОАК Раёсатининг 2021 йил 30 сентябрдаги 306/6-сон Қарори билан ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ, ФИЛОЛОГИЯ, ТАРИХ ФАНЛАРИ бўйича фалсафа доктори (PhD) ва фан доктори (DSc) илмий даражасига талабгорларнинг диссертация ишлари юзасидан асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган Босишга рухсат этилди: 30.09.2022 й. Қоғоз бичими 60x84 1/8. Б/т.12,5. Буюртма рақами 12 «FAN VA TA'LIM» нашриётида чоп этилди. Бухоро шаҳар Журнал 28.07.2021 йилда 9305 рақами билан Ўзбекистон Омма- вий ахборот воситалари давлат рўйхатидан қайта ўтган Журнал 2020 йилда ташкил топди ва 2 ойда 1 марта чоп этилди. 2021 йил ноябрь ойидан бошлаб хар ойда 1 марта ўзбек, рус ва инглиз тилларида чоп этилади «Таълим ва инновацион тадқиқотлар» халқаро илмий-ме- тодик журналидан кўчириб босиш таҳририятнинг розилиги билан амалга оширилади Мақолада келтирилган фактларнинг тўғрилиги учун муаллиф масъулдир	07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ	
	Амонова Ф. С. Бухорода банклар фаолияти (XIX аср охири ва XX асрнинг биринчи ярми)	7
	Очилов А. Т. Бухоро воҳасида олиб борилган илк археологик тадқиқотлар	16
	Абдурасулов Х. Базары Туркестана или где Запад встречается с «Востоком»	28
	Худайбердиева Г. Х. 1920-1990 йилларда Ўзбекистондаги маданий жараёнлар (Сурхондарё мисолида)	36
	10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
	Худойкулова М. А. Мустақиллик йилларида баҳсдаги адабий-назарий муаммолар талқини	44
	Ganiyev D. S. Unli va undosh tovushlarni o'qitishda adabiy talaffuzni shakllantiruvchi mashq va topshiriqlardan foydalanish	53
	Xolboyeva M. U. Alisher Navoiy va futuvvat talqini	60
	Bayimbetova M. B., Kurbanbaev D. A. The expression of the need to perform an action in the modality category of the english and karakalpak languages	65
	Бабаева Ш. Б. Инновационный подход к моделированию синтаксических понятий родного (русского) языка	73
	Usarova L. Arxetip obrazlarning badiiy xususiyatlari	78
	13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
	Djurayev D. U. Geografik atamalarning ko'p tilli elektron lug'atini yaratish jarayonida ko'p tilli muhitning lingvistik xususiyatlari	84
	Ismadiyarov Y. U. Kasbiy faoliyatning o'ziga xosligi oliy ta'lim tizimidagi menejer-innovator	89
	Ибрагимова Г. Н. Бўлажак педагогларнинг касбий маҳоратларини ошириш йўллари	94

Чориева Д. А. Педагогик-психологик диагностика фаолияти билан шуғулланувчи шахсга қўйиладиган талаблар	99
Жабборова О. М. Бошланғич таълим методикасини инновацион такомиллаштириш асослари	103
Odilxo‘jazoda N. B., Mamajonov Sh. A. Oliy ta’lim muassasalari kimyo o‘qituvchilari kasbiy kompetentligini aniqlash metodikasi	115
Urokov Sh. R. Oliy ta’lim muassasalari professor-o‘qituvchilarining kasbiy faoliyatning ilmiy asoslari	121
To‘raeva O. Yangi O‘zbekiston sharoitida maktabgacha ta’lim tizimining o‘ziga xosligi	126
Саидова Х. Таълим сифатини таъминлашда миллий ва хорижий тажрибалар	131
Тураханов А. А. Акмеологик ёндашув асосида чақириққача ҳарбий таълим йўналиши талабаларининг жисмоний-тактик кўникмаларини ривожлантириш компонентлари	137
Usmanova K. Kh. Didactic support for the development of the culture of communication of english-speaking students	144
Хуррамов Р. С. Оғзаки машқлар ёрдамида бошланғич синф ўқувчилари эвристик фикрлашини ривожлантиришнинг методик асослари	153
Kurbanova F. K. Some significant points for developing intercultural competence	164
Mamajonov Sh. A., Odilxo‘jazoda N. B., Jo‘raev X. M. Oliy ta’lim muassasalari kimyo o‘qituvchilarining ekologik kompetentlik darajasini rivojlantirish	170
Saidova N. M. G‘afur G‘ulom asarlarini immanent va kontekst yondashuvlari asosida tahlil qilish	177
Muxtarova Shaxnoza Mashrabovna Maktab o‘quvchilarida matn bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish	183
Quzmanova G. B. O‘quvchilarning ijtimoiy kompetentligini ijtimoiy tarmoqlar vositasida rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari	190
Мирзорохимов О. К. Патриотическое воспитание детей дошкольного возраста	198
Хасанбоев Х. Х. Ҳарбий педагогика: муаммо ва ечимлар	204
Jumayeva F. F. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida huquqiy ongini shakllantirishda pedagogning kreativligi	214
Muxitdinova N. M. Bolalarni intellektual rivojlantirishda jismoniy mashqlarning o‘rni va ahamiyati	219

O'QUVCHILARNING IJTIMOIIY KOMPETENLIGINI IJTIMOIIY TARMOQLAR VOSITASIDA RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.027>

Quzmanova Gulhayo Boxodirovna

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti Boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich talim metodikasi kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya. Hozirgi kunda butun dunyoda globallashuv, madaniyatlar aralashuvi jarayoni kechmoqda. Bu murakkab jarayonda o'quvchilarga ta'lim tarbiya berish ularni ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish muhim vazifalarimizdan biridir. Shuningdek, axborot texnologiyalari kundalik hayotimizga shu qadar shiddat bilan kirib kelyaptiki, ayniqsa ijtimoiy tarmoqlarning butun jamiyat tarqqiyotidagi jarayonlarga ta'siri tez suratlarda o'sib bormoqda, bu esa foydalanuvchilarning ko'plab axborot oqimlarining harakati va o'zgarishi kabi imkoniyatlarni yaratdi. Shuningdek yangi axborotlar muhiti shaxsning ijtimoiylashish jarayonida muhim vosita bo'lib xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: tarmoq, kompetentlik, axborot, ijtimoiy, texnologiya, maktab o'quvchi, qobiliyat, kompetensiya, o'qituvchi, internet, Facebook, Twitter, Myspace, Instagram, informatika, tarbiya, zamonaviy, ta'lim, multimedia, video

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ПОСРЕДСТВОМ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ

Кузманова Гулхаё Боходировна

*Преподаватель кафедры методики начального образования
факультета начального образования Чирчикского государственного
педагогического университета*

Аннотация. В настоящее время во всем мире происходит процесс глобализации и смешения культур. В этом сложном процессе обучение студентов и развитие их социальной компетентности является одной из наших важных задач. Также информационные технологии так стремительно входят в нашу повседневную жизнь, особенно быстро растет влияние социальных сетей на процессы развития всего общества, что создало возможности для движения и изменения многих информационных потоков пользователей. Также показано, что новая информационная среда служит важным инструментом в процессе социализации человека.

Ключевые слова: сеть, компетенция, информация, социальная, технология, школьник, способность, компетенция, учитель, интернет, Facebook, Twitter, Myspace, Instagram, информатика, образование, современное, образование, мультимедиа, видео

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH SOCIAL NETWORKS

Kuzmanova Gulhayo Bokhodiroyva

Lecturer at the Department of Methods of Primary Education, Faculty of Primary Education, Chirchik State Pedagogical University

Annotation. Currently, the process of globalization and mixing of cultures is taking place all over the world. In this complex process, teaching students and developing their social competence is one of our important tasks. Also, information technologies are so rapidly entering our daily lives, the influence of social networks on the development of the whole society is growing especially rapidly, which has created opportunities for the movement and change of many information flows of users. It is also shown that the new information environment serves as an important tool in the process of human socialization.

Keywords: network, competence, information, social, technology, student, ability, competence, teacher, internet, Facebook, Twitter, Myspace, Instagram, informatics, education, modern, education, multimedia, video

Kirish. Mamlakatimizda chuqur, keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshirish jarayonida umumiy o‘rta ta‘lim tizimini takomillashtirishga katta ahamiyat berilmoqda. Binobarin, O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi informatika va axborot texnologiyalari fanini o‘qitish bo‘yicha quyidagi vazifalar belgilandi:

zamonaviy darsliklar, o‘quv-uslubiy qo‘llanmalar uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etgan holda multimedia ilovalarini yaratish;

kasbiy ta‘lim jarayonini tashkil etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida hamda xalqaro bozorda talab katta bo‘lgan mutaxassisliklar bo‘yicha yirik tijorat tashkilotlarini jalb qilish;

axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida kelajak kasblar uchun zarur bo‘ladigan malakali bitiruvchilarni tayyorlashda ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rgangan holda umumta‘lim muassasalarida informatika fanini o‘qitish dasturini qayta ko‘rib chiqishga yo‘naltirilgan “IT-Nation” dasturini joriy etish;

chet tillari, informatika, matematika, fizika, kimyo, biologiya fanlarini chuqur o'rganishga e'tibor qaratgan holda, ixtisoslashtirilgan sinf va maktablarni yaratish amaliyotini kengaytirish usuli bilan maktablarda ta'lim sifatini tubdan yaxshilash;

o'quvchilar uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishning umumiy darajasini oshirish maqsadida umumta'lim maktablarining asosiy o'quv dasturlariga doimiy o'zgartirishlar kiritish;

axborot texnologiyalari sohasidagi tashkilotlarning o'quv jarayonlariga qatnashishini rag'batlantirish orqali umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitish metodlarini takomillashtirish;

maktablarda "Bir million dasturchi" loyihasini keng hududda joriy qilish;[1]

Bu vazifalarning ijrosini ta'minlash jarayonida umumta'lim maktablarida informatika va axborot texnologiyalarini fanini o'qitishni tubdan takomillashtirish taqazo etiladi. Shu boisdan o'quvchilarning ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish kompetentligini rivojlantirish hamda o'quvchilarning ijtimoiy tarmoqlarni istemol qilishda sog'lom muhitni metodlarini ishlab chiqish dolzarbligi bilan ahamiyatlidir.

XXI asr taraqqiyotini internet va ijtimoiy tarmoqlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Jumladan, mamlakatimizda ham ijtimoiy tarmoqlar vositasida insonlarning ijtimoiy kompetentligi muqarrar darajada o'zgarmoqda. Bu jarayonda ijtimoiy hodisalar, an'analar, odamlarning muloqot usullari va ularning o'zoro bir biriga ta'siri, ijtimoiy jamiyatda ijtimoiy normalar va munosabatlar paydo bo'lmoqda. Bunday o'zgarishlar jamiyat va ta'lim-tarbiya jarayonida muhim bo'lib shaxsning ijtimoiy kompetensiyasi va kompetentligini rivojlantirish, ulardan oqilona foydalanish bilan birga o'zoro bir-biri bilan ijtimoiy munosabatlarida namoyon bo'ladi. Bugungi zamonaviy jamiyat taraqqiyotida ta'lim tizimida yuqori malakali, bilimli, tashabbuskor, ma'naviy va jismoniy sog'lom kadrlarni tayyorlash vazifasi qo'yilmoqda. Shu boisdan, yurtboshimiz SH.M.Mirziyoev ta'kidlaganidek, "Biz ta'lim va tarbiya tizimining barcha bo'g'inlari faoliyatini bugungi zamon talablari asosida takomillashtirishni o'zimizning birinchi darajali vazifamiz deb bilamiz"[2]. Bugungi kunda ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish, o'quv tarbiya jarayonida innovatsion ta'lim va axborot kommunikatsion texnologiyalarni tadbiq etish, xorijiy tajribalarni o'zlashtirish hamda ularni faoliyatga yo'naltirish muhimdir.

Zamonaviy jamiyat rivojlanishida axborotlar oqimi muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Barcha soha vakillari siyosatchilar, iqtisodiyotchilar, o'qituvchilar va ko'pgina soha vakillari dunyoning ijtimoiy tuzilishida hamda jamiyat taraqqiyotida axborot almashuvining o'zni beqiyosligini ta'kidlaydi. Shu boisdan, jamiyat taraqqiyotida axborotni bir-biridan ajralib turadigan

quyidagi xususiyatlarga etibor berish maqsadga muvofiq bo'ladi.

- ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va sohalarga doir bilimlarni oshirish

- axborotni saqlash, tarqatish va undan samarali foydalanish vositalarini jadal rivojlantirish

- jahon hamjamiyatiga turli sohalarda kirish uchun global internet makonini yaratish

- axborot tezligi va resurslari hamda uning almashuvini ta'minlash

- jamiyat rivojlanishida ommaviy axborot vositalarining ta'sirini ko'chaytirishdan iborat.

Kompetentlik va kompetensiya bir-biridan ajralib turadigan tushunchalardan biridir. Kompetentlik (ing. "competence"-"qobiliyat") - faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olishi bilan belgilanadi[3]. Ya'ni shaxsning biror faoliyat bo'yicha olgan ma'lumoti, ko'nikmasi, qobiliyati va tajribasidan iboratdir. Boshqacha qilib aytganda, uni ma'lum bir faoliyat turini bajarish qobiliyati deb ham tushiniladi. Kompetensiya (lotincha. "compitentino") so'zidan olingan bo'lib to'g'ri kelaman, erishaman degan ma'noni anglatadi. Bilim, malaka va shaxsiy sifatlarni biror sohada namoyon bo'lishidir. Kompetentlik» - tushunchasi esa, shaxsning doimo o'sib boruvchi tasnifi bo'lib, real hayotiy vaziyatlarda yuzaga kelgan muammolarni yechish qobiliyati, o'z bilimi, o'quv va hayotiy tajribalari, qadriyatlari va qiziqishlarini unga safarbar etish imkoniyatlari hisoblanadi. Kompetensiya o'z bilimlarini tinmay boyitib borish, yangi axborotlarni o'rganish, shu kun va davr talablarini his etish, yangi bilimlarni izlab topish mahoratini, ularni qayta ishlashni hamda o'z amaliy faoliyatida qo'llashni talab qiladi. Kompetensiya egasi bo'lgan mutaxassis muammolarni yechishda o'zi o'zlashtirib olgan, aynan shu sharoitga mos metod va usullardan foydalanishni yaxshi bilishni hozirgi vaziyatga munosib bo'lgan metodlarni tanlab olib qo'llashi, to'g'ri kelmaydiganlarini rad etishi, masalaga tanqidiy ko'z bilan qarashi kabi ko'nikmalarga ega bo'ladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili va metodologiyasi. Jahonning rivojlangan davlatlari qatori mamlakatimizda ham ta'limdagi islohotlar jarayonida mustaqil ta'limni rag'batlantirish muhim yo'nalish sifatida kelmoqda. Pedagogning kasbiy layoqatliligini tarbiyalash fenomenini tadqiq qilishga bir qator olimlarning ishlarida o'z ifodasini topgan. Bu mualliflar kasbiy layoqatlilik – ishonchlilik sifatlari bilan birgalikda o'qituvchining kasbiy – individual hodisa sifatida pedagogik madaniyatini tavsiflaydi degan fikrni olg'a surganlar. O'z navbatida, kasbiy layoqatlilik tushunchasi, V.A.Slastenin ta'kidlaganidek, pedagogning pedagogik faoliyatini amalga oshirishga nazariy hamda amaliy tayyorligining birligini ifodalaydi va uning kasbiy shakllanganligini tavsiflaydi. D.L.Tompson, D.Pristinlar

tushunchasini quyidagicha ta'riflaydi. «Kasbiy kompetentlik - ishda kerak bo'lgan bilimlarning va barcha axloqiy qoidalarning yig'indisidir», - deb ta'kidlaydilar. A.K.Markova fikricha o'qituvchining mehnati kompetentlikka aylanadi qachon-ki o'qituvchi o'z faoliyatini yetarlicha yuqori hamda talabalarni o'qitish va tarbiyalashni yuqori darajada amalga oshirsa. Ushbu asoslar bilan birga o'qituvchining kasbiy kompetentligini to'rtga bo'lib o'rganadi:

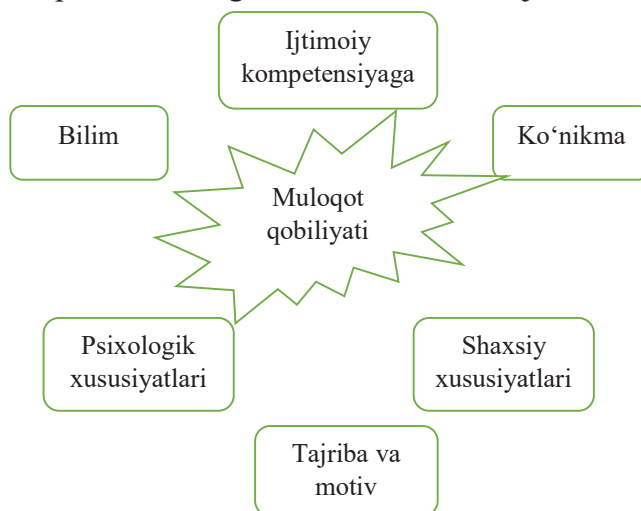
Maxsus yoki faoliyatli kasbiy kompetentlik - bu faoliyatni yuqori kasbiy darajada olib borishi. Maxsus kasbiy kompetentlik nafaqat maxsus bilimlardan, balki bu bilimlarni amalga oshirishdan iborat;

- Ijtimoiy kompetentlik - bu qo'shimcha faoliyatni olib borish yo'llarini hamkorlikda bajarishni bilishdir.

-Shaxsiy kompetentlik – o'zini rivojlantirish va o'zini ko'rsatish yo'llarini bilish (mutaxassis o'zining faoliyatini rejalashtirish, mustaqil qaror qilish, ma'lumotlar bilan va o'z ustida ishlash).

-Individual kompetentlik - bu o'zini boshqarish yo'llarini bilish, kasbiy rivojlanishga tayyorgarlik va kasbiy yangiliklar yaratish. Shu bilan birga o'qituvchining bilimlari yangiliklar bilan boyigan bo'lishi, psixologik va pedagogik fazilatlar yuqori darajada bo'lishidir.

Ijtimoiy kompetensiya va uni tushinishda –ijtimoiy jamiyatni subyekti bo'lgan, insonni sifatli mehnat faoliyati, jamiyata'zolarining o'zaro ta'siri bilan bog'liq ijtimoiy hayotini tartibga soluvchi ijtimoiy normalar tushiniladi. Ingliz pedagogi Jon Raven fikriga ko'ra kompetensiya ikkita asosiy komponentni o'z ichiga oladi: fikrlash va tajriba. U insonlarning ijtimoiy hayotdagi o'zaro munosabatlaridagi tajribalaridan kelib chiqib oiladan siyosatgacha bo'lgan munosabatlarni qamrab oladi. G.I.Sivkov ijtimoiy kompetensiyaga quyidagicha ta'rif beradi. Ijtimoiy kompetensiya-bu shaxsning sohaga doir turli ko'nikmalaraga egaligi hamda avtomatlashtirilgan va moslashtirilgan xatti-harakatlarni qamrab oladigan munosabatlar majmuidir.

V.N.Kunitsyna ijtimoiy kompetentlikni shaxsning ijtimoiy yo'nalish bo'yicha shaxsiy tajriba va ijtimoiy moslashish kompetentligi ega qobiliyati deb takidlaydi. N.V.Kalinina 18 yoshidagi o'smir o'quvchi yoshalarni ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish bo'yicha quyidagi yondashuvni amalga oshirishni talab qiladi.

Ijtimoiy kompetensiya mazmunida uning uchta darajasi bilan bog'liq bo'lgan turli xil mazmunlarni ajratish mumkin: individual-shaxsiy, ijtimoiy va hayotiy-futurologik. Bu, birinchidan, insonning jismoniy, aqliy va ma'naviy hayoti bilan bog'liq bo'lgan mazmundir. U mustaqil ravishda qadriyatlar ierarxiyasini qurish, yakuniy, izchil va tizimli fikr yuritish, fikrni ifodalash texnikasini o'zlashtirish, aqliy o'zini o'zi boshqarish, sog'liqni saqlash texnologiyalarini egallashni o'z ichiga oladi. Bunday tarkibga, umuman olganda, insonning jismoniy, aqliy va ma'naviy kuchlarini qo'llab-quvvatlaydigan va rivojlantiradigan shaxsiy ishlab chiquvchi texnologiyalar kiradi. Bu, ikkinchidan, shaxsning ijtimoiy hayot jarayonida, ijtimoiy institutlar, me'yorlar va munosabatlar tizimida mavjudligi bilan bog'liq bo'lgan mazmundir. Bunday mazmun transsubyektiv, shaxsdan yuqori bo'lib, u ijtimoiy voqelikning o'ziga xosligini, ijtimoiy institutlarning maqsadini, jamiyat hayotining asosiy sohalarini, shaxs, oila, jamoa, vatan, huquq va davlat bo'lishning qadriyat asoslarini tushunishni nazarda tutadi. Siyosat va iqtisod, mehnat va mulk, kasb va mutaxassislik; fuqarolik hayotida kommunikativ, iqtisodiy, huquqiy va boshqa texnologiyalarni amalga oshirish qobiliyati. Agar birinchi daraja mazmuni ichki tajriba bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi daraja mazmuni tashqi tajriba bilan bog'lanadi. Bu, uchinchidan, inson hayotining o'z vaqtida ochilishi bilan belgilanadigan mazmun: subyektning o'z hayoti ssenariysini loyihalash va o'z hayot yo'lini rejalashtirish qobiliyati. Bu yoshga o'zining ijtimoiy-antropologik «koordinatalari» va imkoniyatlarini tushunishga, qadriyatlar va bilimlarni o'z hayoti loyihasiga birlashtirishga, ularga semantik hayot yo'nalishi haqida ma'lumot berishga va o'zini mas'uliyatli shaxs sifatida anglashga imkon beradi.

Natija va mulohazalar. Bugungi kun jamiyat taraqqiyotida shaxsning ijtimoiy kompetentligini rivojlanishida ijtimoiy tarmoqlarni o'rni katta. Manbalarda ijtimoiy tarmoq – odamlarning muloqot qilish, o'xshash qiziqishlari yuzasidan boshqa odamlar bilan ijtimoiy munosabatlarni yaratish uchun foydalanadigan onlain platforma deb tarif berilgan. Ilk bor odamlar o'rtasidagi muloqot vositasi sifatida ijtimoiy tarmoqning elektron pochta ko'rinishi paydo bo'ldi. Bu kompyuter tarmoqlari orqali bog'lanishning ilk ko'rinishi edi. Dastlab ikki kishi o'rtasida ma'lumot almashish uchun yaratilgan elektron ma'lumot almashuv keyinchalik guruhlar o'rtasidagi muloqot vositasiga aylandi. Ijtimoiy tarmoqlar haqida ilk bora o'z tasavvurlarini bayon qilgan olimlar R.Solomonoff va

A.Rapoport o'tgan asr o'rtalarida muloqotning virtual ko'rinishi haqida o'z fikrlarini bayon qilishgan. Vengriyalik mutaxassislar P.Erdos va A.Renilar ijtimoiy tarmoqlarni shakllantirish borasidagi tasavvurlarini aytib o'tishgan. Ijtimoiy tarmoq atamasini alohida tushuncha sifatida 1954 yil Manchester maktabi namoyondalaridan biri J.Barns ilmiy manbalarga kiritgan. Internet tarmog'ida insonlar o'rtasidagi muloqotning avj olishi, rivojlanib ketishini olimlar ijtimoiy tarmoqlarning tezkor faoliyati bilan bog'lashadi. Aslida ham shunday. Siz virtual olamda tez va qulay muloqotni kunning yoki tunning istalgan vaqtida o'rnatishingiz mumkin. Suhbatdoshingiz bilan yozishib, gaplashib, uni ko'rishingiz ham mumkin. Buning uchun kompyuter yoki telefon va internet bo'lsa kifoya.

Xulosa va takliflar. Jahon fuqorilik jamiyatini rivojlanishida ijtimoiy tarmoqlar, internet- texnologik, tashkiliy, moddiy-madaniy va ijtimoiy – madaniy salohiyatini oshirishda mazkur tarmoqlar turli xil xizmatlari va jarayonlarini birlashtirishga imkon beradi. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar fuqorolik jamiyatini barpo etishning eng muhim integratsion vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ijtimoiy tarmoqlarning muhim vazifalari xilma-xildir: kundalik muloqot, ochiq va yopiq tarmoqlar va professional tarmoqlardir. Aloqa vositasi sifatida ishlaydigan internet tarmoqlari zamonaviy hayotning real sohalarini o'zgarishiga hamda tubdan yangi sohalarni tashkil topishiga turtki bo'ldi. Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilari ixtisoslashgan mavzular bo'yicha axborotga ega bo'lishi va iqtisodiy farovonlikka erishish uchun qulaylikga intilishadi. Ijtimoiy tarmoqlar nafaqat zamonaviy axborot jamiyatida shaxslararo muloqotni ta'minlaydi balki, davlat energetika texnologiyalarini amalga oshirishni nazorat qilish mexanizmlari samaradorligini oshirishiga ham xizmat qiladi. Ijtimoiy tarmoqlar ta'lim manbai va kommunikativ vosita sifatida o'rganish jarayonida o'z oldiga qo'ygan asosiy nazariy muammosi ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilari uchun qulay sharoit yaratishdir. Shu bilan birgalikda yoshlarning ijtimoiy tarmoqlarda faolligi, ularning ijtimoiy-siyosiy va ijtimoiy hayotiga ta'siriga alohida e'tibor qaratilmoqda. Global ijtimoiy tarmoqlar tizimini tahlil qilish jarayonida foydalanuvchilarning jinsi, yoshi, holati, iqtisodiy va psixologik xususiyatlari hisobga olindi.

Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy jamiyat fuqorolarning asosiy faoliyati bo'lib xizmat qiladi. Global xarakterdagi ijtimoiy tarmoqlar ("Facebook", "Twitter", "Myspace", "Instagram", "Vkontakte" va boshqalar) yaqinda paydo bo'ldi[4]. Hozirgi kunda ijtimoiy tarmoqlarni biznesga yo'naltirilganligi toboro ko'proq namoyon bo'lmoqda ya'ni axborot texnologiyalarining tijoratalashtirilgan segmenti rivojlanmoqda. Ijtimoiy tarmoq tushunchasini birinchi marta golland tadqiqotchisi Yan van Deyk ("De Netwerkmaatschappij", so'zmaso'z "Ijtimoiy tarmoq") asarining sarlavhasida paydo bo'lgan va darhol inliz va boshqa tillarga tarjima qilingan. Muallif media makon va shaxsiy muloqot

maydonini xarakterli xususiyatlarini yoritib bergan. Ispan iqtisodchisi va ijtimoiy nazoratchisi Manuel Kastels fikricha ijtimoiy tarmoq jamiyatda rivojlangan axborot infratuzilmasidir[5]. Jahon fuqorolik jamiyatini tubdan takomillashtirgan ijtimoiy tarmoqlarning kelib chiqishi asosan insonlarning onlain aloqa imkoniyatlariga qiziqish kundan-kunga ortib borishi natijasida turli saytlar ishlay boshladi, xususan, 1995 - yilda Amerikaning “Classmates.com” portal ishga tushirildi (bu foydalanuvchilarning shaxsiy ma’lumotlari asosida hisob yaratish va boshqa foydalanuvchilar bilan muloqat qilish) uchun mo’ljallangan tarmoq edi. Biroq, ushbu tarmoqda do’stlar ro’yxatini yo’qligi, cheklangan profel, guruhlar yo’qligi va boshqa imkoniyatlari mavjud bo’lmagan tarmoq edi[6]. Keyinchalik cheksiz muloqat qilish imkoniyatiga ega bo’lgan dastlabki sayt “Six Degrees” undan so’ng, LinkedIn, MySpace va Facebook kabi turli xil xizmatlarga ega, ko’p foydalanuvchili veb- sayt sifatida ijtimoiy tarmoq tushunchasini kirib keldi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 29.04.2019 yildagi PF-5712-son. <http://lex.uz/uz/docs/-4312785>
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi.-T.: “O‘zbekiston”, 2017. 22-b.
3. Mamurov B.B., Davronov I.E. Pedagogik kompetentlik. “Durdona” nashryoti. Buxoro. 2021. 10-b.
4. Talpin J. Move Fast and Break Things:How Facebook,Google, and Amazon Cornered Culture and Unddermined Democracy. N.Y.: Little, Brown and Company, 2017. 320 p.
5. Dijk A.G. Van The Network Society. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications Ltd, 1999.272 p.
6. Nemo J.M. LinkedIn Ricbes: How to use LinkedIn for Business, Sales and Maarketing!Jumeirah Bay: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014. 124 p.

Журнал Оммавий ахборот воситаси давлат рўйхатидан 2020 йил 6 октябрда ўтган.

Журнал ҳар ойда бир марта ўзбек, рус ва инглиз тилларида нашр этилади.

Журналнинг ҳажми 60x84, 1/8, А-4;

«Таълим ва инновацион тадқиқотлар» халқаро илмий-методик журнали 2020 йил октябрдан нашр этилмоқда.

Педагогика, психология, филология ва тилшунослик, математика, физика ва механика, техника фанлари, табиатшунослик, тарих ва фалсафа, туризм ва иқтисодиёт, ахборот коммуникацион технологиялари, география соҳалардаги илмий ва илмий-услубий материалларни ўз ичига олади. Нашр қилинган материаллар муаллифлари Ўзбекистон Республикаси ҳамда яқин ва узоқ хорижнинг етакчи олимлари, тадқиқотчи-изланувчилари.

Журналнинг калит сўзлари:

Олий педагогик таълим назарияси ва амалиёти; умумий ва махсус педагогика ва психология, педагогика ва инновация, интеграция, Ўзбекистон, Россия ва хорижий мамлакатларнинг таълим тизими; таълим жараёни; кўп маданиятли ва минтақавий таълим; III Ренессанс, XXI асрдаги таълим; таълим ва тарбия соҳасидаги миллий ва қадрият устуворликлари; таълим сифатини мониторинг қилиш; узлуксиз педагогик таълим тизими; таълим дастурлари; умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг давлат таълим стандартлари; ўқитувчиларни тайёрлаш тизимидаги таълим технологиялари.

Гувоҳнома рақами № 8882
Бош муҳаррир: Б.Б.МАЪМУРОВ

Босишга рухсат этилди 30.09.2022. Буюртма №9345.
«Бухоро вилоят босмахонаси» МЧЖда чоп этилди.

ISSN 2181-1717 (E)

9 772181 171701

ISSN 2181-1709 (P)

9 772181 170902

ISSN 2181-1717 (E)

9 772181 171701

ISSN 2181-1709 (P)

9 772181 170902